

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

Disputatio XXVIII

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

trucidatis 15000 in illius exercitu, ac fugientibus jam & dissipatis hostibus, alta voce clamavit: *Miles parce civibus.*

DISPUTATIO XXVIII.

Ethica Disputatio,

DE USURIS, SINTINE IN REPUBLICA

Christiana toleranda, & quatenus.

VARIÆ sunt doctissimorum hominum de usura sententiæ. possitne illa, salvâ bonorum conscientia, in republica Christiana tolerari, necne?

2. Quæ dissertatio, cum nec inutilis sit sapientiæ studioso, nec pro otiosa haberi debeat: placet disputando investigare, quid hac in parte vero magis sit consentaneum.
3. Idque hoc ordine, ut primùm generatim definiatur mutuatio, tum species ejus, quantum ad hoc negotium opus erit, explicentur.
4. Est ergo mutuatio contractus, quo pecunia, aut res quælibet transfertur ad alium, ut tandem reddatur in genere.
5. Atque ea duplex est: simplex seu gratuita, & cum adjectione seu usuraria.
6. Mutuatio gratuita est, cum nihil redditur ultra sortem, sed exactè tantum, quantum acceptum est.
7. Usuraria est, quando aliquid ultra sortem redditur ex pacto.

8. Quare

8. Quare hæc quodammodo impropria est mutuatio.
9. Dico autem ex pacto : quia si quis ex singulari animi gratitudine eum à quo mutuum accepit, afficiat munusculo quopiam, id nequaquam usuræ nomine censebitur.
10. Deinde mutuatio vel debita est, vel non debita.
11. Debita mutuatio dicitur, ad quam jure tum naturali, tum divino sic sumus adstricti, ut nisi mutuum concedamus, fontes siamus coram Deo.
12. Quæ quidem ita comparata est, ut semper oporteat esse gratuitam.
13. Indebita mutuatio est libera, ad quam nec divino nec naturali jure simpliciter obligamur, sed nostro permittitur arbitrio, vel dare mutuum, vel denegare, absq; peccati crimine, vel conscientiz læsione.
14. In hac locum habere usura potest, modo intra justos seu legitimos terminos sese contineat, nec ultra quàm par est, extendatur.
15. In utraq; mutuacione, ut medium rectè seruetur, id est, ut in mutuacione debita rectè intelligatur obligationis necessitas, in indebita verò percipiatur libertas : probè consideranda est conditio proximorum qui mutuum petunt.
16. Primum enim, si quis vel prorsus extre-

mā senectā, vel morborum exhaustus pondere, vel corporis imbecillitate tardatus, suo labore & industria victum sibi acquirere non valeat: vel tam sit fortunæ tenuis, ut licet omnes intendat nervos, tamen haud possit se & suos sustentare laborando: Huic ut gratis demus, & humanitatis atque beneficentiæ opus exhibeamus, Dei & naturæ lex jubet.

17. Quod Evangelista & Apostolus D. Johannes expressit 1. epist. c. 3. v. 17. Qui habuerit mundanas facultates, & viderit fratrem suum egentem, & clauerit viscera sua coram eo, quo modo caritas Dei manet in eo?

18. Huc pertinent omnes illæ in sacro codice exhortationes, quibus ad benignitatis & misericordiæ opera proximo præstanda homines excitantur.

19. Deinde si quis & possit & sedulo studeat proprio labore & artificio sibi suisque necessarium victum & amicum procurare, atque urgente necessitate & indigentia mutuo petere cogatur: Huic quoque succurri divinum jus & naturale exigunt, idque gratis.

20. Quo modo ipse Salvator mutuum dare jubet, ut nihil inde speretur: hac adjecta maximè insigni promissione, copiosam fore istius humanitatis, in cælo retributionem, atque hac parte filios nos fieri similes patri cælesti.

cœlesti, qui & ipse erga omnes est benignus,
Luc. 6. v. 35.

21. Ad hanc mutuationem illa scripturæ
sacræ dicta referenda sunt, quibus proximi
nostri commoda promovere pro virili jube-
mur.

22. Porro hîc discrimen venit observandum
inter bona nostra & aliorum.

23. De nostris facultatibus gratis dandum
est mutuûm proximo, ut in necessitatibus ip-
sius sublevertur indigentia.

24. Sin ad alios bona spectant (puta si plu-
ribus sint communia, vel societatis cujuspi-
am nomine collecta, vel ad pupillos perti-
neant) permittit *δυναμις* seu ordinatio poli-
tica etiam in republica Christiana, ultra for-
tem aliquid accipere, secundum legitimam
constitutionem, quod *νόμιμον δίκαιον* appella-
re fas est.

25. Approbatur hæc quoq; à civili ordina-
tione usura, si quis mediocrium facultatum
cum sit, mercaturæ gratia ad quæstum exer-
cendum ab aliis pecuniam sumit mutuò.

26. Huic enim ut gratis detur mutua pecu-
nia, neq; indigentia ejus postulat, neq; cogit
necessitas.

27. Idem judicium de illis esto, qui ut ma-
gna multaq; prædia per emptiones posside-
ant, magnificã splendidamq; familiam alant,

N 4 ingen.

ingentia ædificia construunt, aliaque similia, quæ ad fastum & ostentationem spectant, opera suscipiant, magnam pecuniarum vim mutuum sumere consueverunt.

28. Talibus namque gratis dare mutuum neque divina jubet ordinatio, neque poscit natura decretum.

29. Quare usuram ejus accipere citra impietatis periculum possumus, observatis terminis, quos Christianus magistratus in sua republica præscripserit.

30. Hoc quod diximus, aliis etiam confirmari argumentis potest, quorum pauca placet adferre in medium.

31. Atque ut à divino jure sumamus initium, hoc fundamenti vice axioma proponimus: Evangelium nequaquam tollere politiam & legitimos contractus; politicas ordinationes, non pugnantes cum æquitate & caritate, nequaquam abolere.

32. Unde colligimus, usuram in supra annotatis casibus minimè esse impiam: quod à magistratu sit concessa, & sit contractus legitimus.

33. Esse à magistratu approbatam, demonstrant leges & decreta Imperatorum & principum Christianorum.

34. Esse contractum legitimum patet, quia & cum legibus consentit, & rationem habet

pro-

probabilem, quod sit justus.

35. Requirit enim illud justitiæ lex, ut pro beneficio uno alterum reponatur.

36. Neq; uspiam divina oracula mandant, hominibus non indigentibus pecuniam obtundere gratis, ad fastum promovendum, vel augendas divitias.

37. Deinde, cum æqualitas sit totius juris naturalis princeps columna: in hac quoq; consistit sententiæ nostræ *septima* seu firmitudo.

38. Quippe servatur in ejusmodi usuris æqualitas, ut aliqua pars lucri, quod ex mutuae pecuniæ usurpatione conquisitum fuit, redeat ad eum, qui dedit.

39. Cum è contrario iniquū fuerit, omnem mutuae commoditatē remanere penes eum, qui sumpsit, illō qui dedit, præterito.

40. Non dicam hinc, qua conscientia mercator (vel quivis alius) pecuniam à proximo sumptam mutuo, apud se sine compensatione detinere possit, cum non ad indigentiam supplendam, sed amplificandas facultates acceperit.

41. Atq; hæc quidem pro sententiæ nostræ assertione hoc loco sint satis. Restat ut principalia saltem argumenta refutemus eorum, qui simpliciter negant ullam usuram esse licitam & concessam. Cæteras enim quibus nituntur, rationes, in ipso disputationis pro-

N s gressu,

gressu, Deo benè annuente, examinabimus.

42. Principiò testimonia adferuntur ex sacris Bibliis, quibus in uniuersum & simpliciter omnis usura videtur prohibita. Ut, ex veteri quidem testamento: Exod. 22. v. 25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui est tecum, non eris ei sicut usurarius, non impones ei usuram, Deut. 23. v. 19. Non fœnerabis fratri tuo fœnus pecuniæ, fœnus cibi, fœnus cuiuscunque rei, quæ fœnori dari solet, Nehem. 5. ubi magna describitur Nehemiæ indignatio ob accepta pignora & usuras à fratribus, quæ & reddi iubentur. Psal. 15. v. 5. commendatur is, qui ad usuram pecuniam non dedit. Prov. 28. ver. 8. reprehenditur, qui multiplicat divitias suas usurâ & fœnore. Hierem. 15. v. 10. Ezech. 18. v. 8. & 22. v. 12. usura vituperatur.

43. Verùm ad hæc omnia respondemus, committi in eorum testimoniorum allegatione paralogisimum comparationis, seu ut vocant Elenchum à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter.

44. Eadem enim ibi circumstantiæ annotandæ sunt, de quibus suprâ attigimus.

45. Neq; ἀπλῶς intelligi posse, argumento illud est quod Deut. 23. v. 10. Moses ex mandato Dei dicit: Extraneo fœnerabis, at fratri tuo (pauperi, ut est Exod. 22.) non fœnerabis.

46. Quare

46. Quare non simpliciter omnis ibi usura prohibetur.

47. Deinde causam divinæ prohibitionis perpenderè opus est. Idè enim usura vetatur, ne proximus affligatur, & facultates ipsius exhauriantur.

48. Hac igitur causâ semotâ usura non amplius erit illicita, sed licita: utpote qua juvatur proximus potius quàm opprimitur.

49. Ac Prophetas quod attinet, sceneratoribus pœnam divinam denunciâtes, manifestum est ex locorum inspectione, pœnam indici idè, quia pauperes afflixerint, & egenos usuris exhauerint: quod ipsum & nos fieri debere disertè suprà negavimus.

50. Ex novo testamento locus est unicus, qui maximè urgetur, Luc. 6. ver. 35. Mutuum date, nihil inde sperantes.

51. Sed & hic si antecedentia & consequentia probè considerentur, apparet, Servatorem loqui respectivè, non absolutè.

52. Id enim versus præcedens 34. manifestè innuit, ubi ita legitur: Si mutuum dederitis, à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

53. Ut sic Christi sententia: Non iis essetantum mutuum dandum, qui per nobis officium aliquando præstare possint, sed & il-

lis, à quibus propter inopiam spes nulla est mutuum vicissim sumendi,

54. Non igitur vetat mutuum dare amicis, qui possint τὰ ἴσα reddere : sed ultra à nobis poscit, concedere mutuum etiam illis, à quibus non possimus τὰ ἴσα ἀπολαβεῖν. Atq; sic nihil omnino dictum illud nostræ officit sententia.

55. Deinde ex naturæ ductu, ita quidam contra usuram argumentari solent, ut asserant, lucrum quod non ex suo sed alieno percipitur, honestum & justum esse non posse. Tale autem lucrum esse usuram. Quare inhonestam illam & illicitam omnino concludunt.

56. Assumptionem probant ex mutui definitione. Quia res mutuo data definitur esse dantis. In mutuo enim transfertur res, quoad dominium.

57. At expedita est responsio, committi hic quoq; ἐλέγχον παρὰ τὸ μὴ ἀπλῶς εἶναι ἀπλῶς. Mutuum enim alienum est secundum quid, nimirum quoad individuum. At manet proprium secundum genus seu secundum æquivalens.

58. Deniq; Aristotelis obtenditur auctoritas, qui, pol. cap. 7. usuram à bono viro prorsum vult esse alienam : ut etiam dicat esse αἰσθητὴν τῶν φύσιν, additis rationibus.

59. Respondemus primùm, ibi Aristotelem loqui de usuris suo seculo usitatis, quæ cum essent nimix, centesimæ nimirum, id est, ubi singulis mensibus de centum aureis unus pēdebatur, & anno uno duodecim: recte dicit, à viro bono eas esse alienas debere.

60. Deinde si quis omnes omnino usuras contra naturam esse contendat, ideo quod pecunia non sit inventa, ut aliam procreet, quemadmodum Aristoteles concludit: & quoniam quæ procreata sunt, similia sunt procreatoribus, ἀνακαλύθησιν esse in eo argumento asserimus, quæ ex falsæ causæ annotatione exoritur.

61. Alia enim est rerum ratio & conditio, quando ex sua natura considerantur: alia item, quando usus illarum attenditur.

62. Nunc autem pecuniarum fines ex hominum arbitrio pendere omnes nōrunt.

63. Et auctor est ipse Aristoteles in Ethicis, nummum non esse rem naturalem, sed legibus & instituto hominum institutam.

64. Addo quod ἀπὸ τῶν χρημάτων γνήματα dicuntur Græcis.

65. Quare usui pecuniæ minimè adversatur usura, qualis quidem à nobis descripta est & concessa.

66. Neq; rectè dicitur ex pecunia mutua procreari pecunia alia: sed ex usu ejus & proventu.

67. Gignit

67. Gignit enim pecunia pecuniã non naturã, sed usu, non factura, sed proventu, ut ait quidam non ignobilis Theologus.

68. Concludimus ergo: in repub. Christiana tolerari bonã conscientiã posse usuram illam, quã propter evidentes causas piis Christianorum Imperatorum & Principum legibus est concessã & approbata, iis animadversis circumstantiis, quã à nobis sunt suprà expositã.

DISPUTATIO XXIX.
DE SUMMO BONO.

CUM studium Ethices maximè conveniat juveni: etsi Aristoteles secus statuat, ex hac quoque disciplina aliquid de felicitate ad disputationem nostram deligemus, tanquam flosculum ex horto Charitum decerpentes.

2. Omnes hominum actiones honestas ad finem, seu bonum spectare certum est, teste Aristotele lib. 1. Ethic.
3. Bonorum aliud alio superius, quin imò summum ex his aliquod sit & extremum necessum est.
4. De hoc videlicet extremo hominis bono variè quæsitum est, variis que modis disceptatum, aliis aliud statuentibus.
5. At si hoc bonum est ἀρετωνικόν, & ἡσυχαστικόν.